

ISSN 2029-2236 (print)
ISSN 2029-2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 3(3), p. 289-303

TEISĖSAUGOS FUNKCIJAS VYKLANČIŲ INSTITUCIJŲ RŪŠYS BEI TEISMO VIETA ŠIŲ INSTITUCIJŲ SISTEMOJE

Gintautas Danišauskas

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamojo proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 2740 624
Elektroninis paštas danigint@mruni.eu

Pateikta 2009 m. kovo 27 d., parengta spausdinti 2009 m. rugsėjo 28 d.

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjami klausimai, susiję su teisėsaugos funkcijas vykdančių institucijų bei teisėsaugos institucijų sąvoka, bruožais, sistema bei teisminės valdžios vieta šioje sistemoje. Atsižvelgiant į teisėsaugos institucijoms būdingas ypatybes analizuojama teisminė valdžia, jos atliekamų teisėsaugos funkcijų turinys vykdant teisingumą. Vadinamoji teisėsaugos institucijos argumentais bandoma moksliai susieti teismą su teisėsaugos institucijų sąvoka, bendrais bruožais ir inkorporuoti šią instituciją į teisėsaugos institucijų sistemą. Analizės metu panaudojami ir kontrargumentai, kad teismas, būdamas viena iš Lietuvos Respublikos Konstitucijoje išvardytos valdžios rūšių, neturėtų vadintis teisėsaugos institucija ir įeiti į minėtų institucijų sistemą. Straipsnyje pabrėžiama, kad būtent valdžios statusas būtinas teismui kaip priemonei vykdyti teisingumą. Be valdžios statuso jo veikla negalėtų būti legitiimi (vykdoma visų žmonių vardu). Prieinama prie išvados, kad įgyvendinti teisminę valdžią vykdančią teisingumą yra teisėsaugos veikla, o pats teismas yra tokiai veiklai specialiai sukurta institucija, todėl jis turėtų būti traktuojamas kaip teisėsaugos institucija, atitinkanti teisėsaugos institucijoms būdingas ypatybes, ir įeiti į teisėsaugos institucijų sistemą.

Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimu, kad Konstitucinis Teismas taip pat yra teismas ir vykdo konstitucinį teisingumą, pritaikius analogijos metodą,

ši institucija, kaip ir bendrosios bei specialiosios kompetencijos teismai, laikoma teisėsaugos institucija bei priklauso teisėsaugos sistemai.

Reikšminiai žodžiai: *teisės teorija, teisėsauga, teisėsaugos funkcijos, teisėsaugos institucijos, teisės įgyvendinimas, teisminė valdžia.*

Įvadas

Kuriant teisinę valstybę ir tobulinant jos institucijų veiklą, skirtą efektyviau saugoti žmogaus teises, turėtų būti aiškiai apibrėžta ir teisėsaugos funkcijas vykdančių institucijų, turinčių skirtingą teisinį statusą, konstitucinį legitimumą, teisinę paskirtį bei atliekančių skirtingas teisėsaugos funkcijas, sistema bei pateikta teisėsaugos institucijų bendroji sąvoka, kadangi kiekvienos institucijos specialioji samprata, atspindinti jos funkcijas, paskirtį, statusą, yra pateikiama atskirai konkrečiame norminiame akte, pavyzdžiui, Teismų, Prokuratūros, Policijos veiklos įstatymuose. Tačiau reikia pabrėžti, kad ne visuose specialiuose norminiuose aktuose apibrėžiant atskirą instituciją yra pateikiama jos, kaip teisėsaugos institucijos, sąvoka. Dėl to neaišku, ar, pavyzdžiui, teismai yra teisėsaugos institucija. Kas būdinga teisėsaugos institucijoms? Šios institucijos pripažinimas arba nepripažinimas teisėsaugos institucija suponuoja klausimą, ar teismai apskritai yra teisės mokslo arba kitų socialinių mokslų nagrinėjimo objektas. Juk vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija teismai, kaip ir Seimas bei Vyriausybė, yra viena valdžios rūšių. Ši tema moksliniuose darbuose mažai nagrinėta, ji epizodinė, nesisteminė, galima sakyti, visiškai nauja. Iki šiol autoriai paprastai apsiribodavo tik bendromis sampratomis apie teisėsaugos institucijas, plačiau nesigilindami į pačią teisėsaugos funkcijas vykdančių institucijų sistemą, taip pat ir į ypatybes, į kurias atsižvelgiant minėtas funkcijas vykdančias institucijas galima būtų laikyti teisėsaugos sistemai priklausančiomis teisėsaugos institucijomis. Lietuvoje ši tema taip pat nėra nuodugnai ištirta. Apsiribojama tik atskirais teiginiais. Nagrinėjant šią temą siekiama atskleisti teisėsaugos institucijoms būdingus bruožus, į kuriuos atsižvelgiant vienokią arba kitokią instituciją galima priskirti arba nepriskirti teisėsaugos institucijų sistemai ir nustatyti teismo vietą toje sistemoje. Todėl šio darbo tyrimo objektas yra teisėsaugos funkciją atliekančių institucijų rūšys bei ypatybės, pagal kurias vienokią ar kitokią instituciją galima būtų laikyti arba nelaikyti teisėsaugos institucija, priklausančia teisėsaugos sistemai. Šiame straipsnyje taip pat analizuojami moksliniai argumentai autorių, kurie kalbėdami apie teismus tiesiog teigia, kad jei teismų sistema priklauso teisminei valdžiai, tai teismai negali vadintis teisėsaugos institucijomis ir būti šių institucijų sistemos dalis.

Šio darbo tikslas yra atskleisti teisėsaugos funkcijas vykdančių institucijų sistemos teisėsaugos institucijoms būdingas ypatybes ir vadovaujantis jomis nustatyti, kiek teismai atitinka šias ypatybes. Atlikus tokią analizę bus galima pateikti mokslinius argumentus dėl galimybės bendrosios bei specialiosios kompetencijos teismus, taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą vadinti teisėsaugos institucijomis arba juos

priskirti ar nepriskirti teisėsaugos sistemai. Straipsnyje taikomi analizės, analogijos, sisteminis, loginis ir lyginamasis metodai.

Reikia pažymėti, kad teisėsaugos struktūros problema, ypač ją sudarančių institucijų funkcijų patikslinimas ir jų tarpusavio paskirstymas – vienas labiausiai pasaulio teisinėje literatūroje diskutuojamų klausimų¹. Tačiau pažymėtina ir tai, kad autoriai, skirtingų mokslinių kryptių atstovai, pripažįsta, jog teisėsaugos institucijų funkcijų ir struktūros problema yra viena svarbiausių užtikrinant teisėsaugos veiklos veiksmingumą.

Tačiau tikslinant teisėsaugos institucijų funkcijų bei struktūros modelius autorių nuomonės neretai iš esmės skiriasi. Teisinėje literatūroje minimi įvairūs teisėsaugos institucijų modelių tipai². Vyksta aštri mokslinė diskusija dėl atskirų teisėsaugos institucijų modelių pranašumų bei trūkumų.

Atsižvelgiant į tai svarbu išanalizuoti mūsų nacionalinį teisėsaugos institucijų modelį, jo struktūrą, požymius. Būtina išnagrinėti įvairių jų sudarančių institucijų vietą, skiriant ypač daug dėmesio labiausiai diskutuotinoms teisėsaugos funkcijoms vykdančioms institucijoms – teismams.

1. Teisėsaugos veikla bei ją atliekančių institucijų struktūra

1.1. Teisėsauga bei teisėsaugos funkcijų samprata

Visos institucijos, įgaliotos įgyvendinti teisę, atlieka konkrečią, kiekvienai jų būdingą, veiklą, reglamentuotą atitinkamame norminiame akte. Atsižvelgiant į institucijai keliamus tikslus ir uždavinius ji atlieka teisėsaugos veiklą, vadinamą funkcijomis. Todėl teisėsaugos funkcijomis turėtume vadinti veiklą, savanoriškai arba priverstinai įgyvendinančią teisę, ginančią ir saugančią žmogaus teises, vykdančią teisingumą, atliekančią civilinę faktų apyvartą bei įgyvendinančią teisę konsultuojant, teisiškai patariant, atstovaujant bei dalyvaujant gynybos procese. Tokias funkcijas, vadovaujantis Lietuvos pozityviąja teise, gali atlikti institucijos, specialiai sukurtos tokiai veiklai, bei kitos valstybės institucijos.

Įgyvendinti teisę – tai užtikrinti norminių aktų reikalavimų laikymąsi, jų vykdymą ir taikymą bei patiemis jų laikytis. Teisėsauga – tai specialių valstybės ir privačių institucijų arba asmenų, kuriems valstybė patikėjo vykdyti tam tikras jai priklausančias teisinės funkcijas, veiklą, užtikrinanti teisės apsaugą bei tinkamą jos įgyvendinimą. Visos

1 Fuller, J. R. *Criminal Justice: Mainstream and Crosscurrents*. Prentice Hall, 2005; *Crime and Punishment in America*. Volume 1. Hanes, R. C.; Hanes, Sh. M. (eds.). Farmington Hills, MI, 2005; Sunga, L. S. *The Emerging System of International Criminal Law: Developments in Codification and Implementation*. Hague: Kluwer Law International, 1997; Cochrane, J.; Marsh, I.; Melville, G. *Criminal Justice: An Introduction to Philosophies, Theories and Practice*. N-Y: Routledge, 2004; Fennell, P.; Harding, C.; Jörg, N.; Swart, B. *Criminal Justice in Europe: A Comparative Study*. Clarendon Press, 1995; *Encyclopedia of Crime and Justice*. Macmillan Reference. 2nd ed. Dressler, J. (ed.). New York, 2002.

2 Detaliau žr.: Roberson, C.; Das, D. K. *An Introduction to Comparative Legal Models of Criminal Justice*. CRC Press, 2008. Knygoje lyginamuoju aspektu panagrinėtos penkios svarbiausios dabartinės teisinės sistemos, tarp jų ir kontinentinė, kuriai priklauso Lietuvos teisės sistema, ir palygintos baudžiamosios justicijos (teisėsaugos) institucijų veikimo ypatumai.

teisės saugos funkcijos yra nukreiptos siekti, kad normaliai funkcionuotų teisinės sistemos, taip pat valdyti valstybę. *Teisės sauga – tai valstybės atitinkamoms valstybinėms bei kitas teisinės funkcijas atliekančioms institucijoms patikėtos specialiosios valstybinio valdymo funkcijos.*

1.2. Teisės saugos funkcijas vykdančių institucijų rūšys

Reikėtų pabrėžti, kad teisę taikančios institucijos nebūtinai yra teisės saugos institucijos, o teisės saugos institucijos yra išimtinai teisę įgyvendinančios³.

Susipažinus su mokslinė metodu literatūra bei norminiais aktais teisės saugos funkcijas vykdančias institucijas atsižvelgiant į atitinkamas jų ypatybes galima skirstyti į grupes: 1. Institucijos, specialiai sukurtos nuolat įgyvendinti teisės saugos veiklą, turinčios skirtingą teisinį statusą, savo veikloje taikančios savanorišką (sutartinį) arba priverstinį metodą, įgyvendinančios ar padedančios įgyvendinti teisingumą ir teisėtumą kaip pagrindinę bei vienintelę savo veiklos rūšį (teismai, prokuratūra, policija). Šiomis ypatybėmis remdamiesi teisės saugos funkcijas vykdančias institucijas skirsto ir rusų autoriai J. A. Dmitrijevas ir M. A. Šapkinas⁴. 2. Teisės saugos veiklą atliekančios įvairios valstybinės inspekcijos ir kitos Lietuvos Respublikos įstatymais įgalios šias funkcijas vykdyti institucijos arba pareigūnai (Lietuvos konsulinės įstaigos, kaimo vietovių seniūnai ir kt.)⁵. 3. Tarnybos, kuriamos teisės saugos kaip pagrindinei veiklai atlikti, tačiau turinčios laikinąją veiklos statusą, tam tikrais atvejais ir nepakankamą teisinę kompetenciją (darbuotojai neturi teisinio išsilavinimo) bei galimą politinę motyvaciją, nebūdingą institucijoms, atliekančioms teisės saugos funkcijas (administracinės komisijos)⁶.

Pagrindinis tyrimo tikslas yra teisės saugos institucijų analizė, todėl toliau jos bus nagrinėjamos ne remiantis nurodyta sistema, o atskirai.

1.3. Teisės saugos institucijų sąvoka, ypatybės bei sistema

Kalbant apie teisės saugos institucijas reikėtų atskleisti joms būdingas ypatybes, kad vadovaujantis jomis būtų galima pateikti teisės saugos institucijų bendrąją sąvoką ir atskleisti jų sistemą.

Įgyvendinti teisę – tai užtikrinti norminių aktų laikymąsi, jų vykdymą ir taikymą.

3 Davies, M.; Croall, H.; Tyrer, J. *Criminal Justice – An Introduction to the Criminal Justice System in England and Wales*. Pearson Education, 2005.

4 Дмитриев, Ю. А.; Шапкин, М. А. *Правоохранительные органы*. Москва, 2008, c. 21.

5 Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vilnius, 2007; Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2006 m. balandžio 4 d. įsakymas Nr. 1R-105/V-55 „Dėl konsulinių pareigūnų atliekamų notarinių veiksmų atlikimo metodinių taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 39–1326; Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810.

6 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 113-4290.

Be abejonės, didžiausias krūvis įgyvendinant teisę tenka būtent toms institucijoms, kurios yra specialiai sukurtos šiai veiklai, t. y. visų pirma teisės saugos institucijoms. Norėdami jas skirti nuo kitų teisės saugos funkcijas vykdančių institucijų turėtume aptarti, kas būdinga teisės saugos institucijoms. Bandant atskleisti tai būtina paanalizuoti kai kuriuos norminius aktus, reglamentuojančius institucijų, tradiciškai laikomų teisės saugos institucijomis, veiklą.

Įstatymų leidėjas kai kuriuose norminiuose aktuose, reglamentuojančiuose Lietuvos Respublikos prokuratūros, policijos, karo policijos veiklą, įvardija jas kaip teisės saugos institucijas⁷, o norminiai aktai, reglamentuojantys Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos veiklą, įvardija jas kaip teisės saugos įstaigas⁸. Lietuvos Respublikos sienos apsaugos tarnybą bei Valstybės saugumo departamentą, įstatymų leidėjas įvardija tik kaip valstybės instituciją⁹.

Tačiau reikia pabrėžti, kad išanalizavus minėtus aktus, reglamentuojančius atitinkamų institucijų veiklą, jų atliekamų teisės saugos vykdymo funkcijų esminio skirtumo nepavyko aptikti. Visos institucijos yra sukurtos nuolatinėms teisės saugos funkcijoms atlikti. Jų panašūs tikslai, panaši visiems privaloma teisinė galia ir kompetencija. Todėl nepaisant to, kad įstatymų leidėjas vienas jas įvardija kaip teisės saugos institucijas, kitas – kaip teisės saugos įstaigas arba tik kaip institucijas, visas jas galima laikyti teisės saugos institucijomis ir ieškoti bendrų požymių.

Analizuojant norminius aktus galima pastebėti, kad teisės saugos institucijų veikla yra nuolatinė, neterminuota. Terminuotą laikiną penkerių metų veiklos statusą turi tik teisės saugos funkcijas atliekančios administracinės komisijos. Jos yra steigiamos vietos savivaldos rinkimuose naujai išrinktos tarybos administracinių teisės pažeidimų byloms nagrinėti. Reikia pažymėti, kad administracinėms komisijoms būdinga daugelis teisės saugos institucijoms būdingų elementų: panašūs tikslai, teisinė galia, kompetencija, veiklos teritorija ir kita. Tačiau šios institucijos laikinas mūsų minėtoms teisės saugos institucijoms nebūdingas veiklos statusas. Taigi vienas teisės saugos institucijų bendrų bruožų yra nuolatinė neterminuota veikla. Analizuodami norminius aktus pastebime, kad teisės saugos institucijos turi būti politiškai pasyvios. Ir tai suprantama, kadangi įgyvendinant ir taikant teisę būtina atsiriboti nuo politinių simpatijų arba antipatijų. Todėl, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės sienos apsaugos, Valstybės saugumo departamento įstatymuose yra pabrėžta, kad institucijų darbuotojai negali būti politinių partijų arba politinių organizacijų nariais, dalyvauti politinėje veikloje, mitinguose, streikuoti¹⁰. Vadinasi, dar vienas bruo-

7 Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919; Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 98-2713; Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777.

8 Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 41-1162. Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 33-1250.

9 Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 92-2848; Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 11-163.

10 Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 33-1250; Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 41-1162; Lietuvos

žas, būdingas teisėsaugos institucijoms, yra veiklos politinis neutralumas arba veiklos depolitizavimas. Trečias teisėsaugos, kaip ir kitoms teisėsaugos funkcijas vykančioms institucijoms, būdingas bruožas – siekis užtikrinti teisėtumą. Kiekvienai teisėsaugos institucijai jos veiklą reglamentuojančiais norminiais aktais yra iškeltas tikslas pagal savo kompetenciją užtikrinti teisėtumą. Tai taip pat reiškia, kad įgyvendindamos teisėtumą teisėsaugos institucijos aptarnauja teismą, vienintelę teisingumą vykančią instituciją, padėdamos jam vykdyti teisingumą. Teisėsaugos institucijų veiklai labai svarbu jų darbuotojų asmeninės bei dalykinės savybės. Nuo jų visiškai arba iš dalies priklauso pačios institucijos gebėjimas pateisinti savo paskirtį visuomenėje. Todėl teisėsaugos institucijose dirbantiems žmonėms keliami atitinkami reikalavimai: profesinis teisinis išsilavinimas, kvalifikacija, darbo stažas, patirtis, nepriekaištinga reputacija ir kita – jie priklauso nuo institucijos statuso, jos darbuotojų pareigų sudėtingumo bei svarbos. Darbuotojams yra keliami ir skirtingi reikalavimai. Pavyzdžiui, LR finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatyme nėra pabrėžiama, koks turi būti darbuotojų išsilmokslinimas¹¹. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme pažymima, kad turi būti aukštasis universitetinis arba jam prilygstantis išsilmokslinimas, tačiau nebūtinai teisinis¹². Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme yra reikalavimas turėti aukštąjį universitetinį arba jam prilygstantį teisinį išsilmokslinimą¹³. Minėtuose įstatymuose taip pat įtvirtintas draudimas teisėsaugos institucijų darbuotojams eiti antraeiles pareigas, išskyrus moksline pedagoginę bei kūrybinę veiklą. Be to, tokių institucijų darbuotojai taip pat privalo turėti nepriekaištingą reputaciją, darbo patirtį, stažą. Teisėsaugos institucijoms būdingas teritoriškumo principas, veiklos privatumas arba valdžios statusas (paprastai būdingas institucijoms, taikančioms prievartos metodus), tačiau analizuojant teisėsaugos institucijų veiklą reglamentuojančius norminius aktus labiausiai apibendrinančiais galėtų būti įvardyti šie keturi pagrindiniai jų bruožai:

1. Nuolatinė neterminuota teisėsaugos veikla.
2. Veiklos politinis neutralumas arba jos depolitizavimas.
3. Veiklos tikslas – padėti teismui vykdyti teisingumą.
4. Atitinkamas darbuotojų profesinis teisinis išsilavinimas, kvalifikacija, darbo stažas, patirtis, nepriekaištinga reputacija.

Vadovaudamiesi šiais bruožais galėtume pateikti ir teisėsaugos institucijų sąvoką.

Teisėsaugos institucijos – tai norminiais aktais reglamentuota specialiai sukurtų institucijų veikla, siekiant užkardyti teisės pažeidimus, apsaugoti žmogaus teises, visuomeninę rimtį, socialinę tvarką arba kitaip įgyvendinti veikiančią teisę, taikant įtikinimo metodus bei pozityviosios teisės reglamentuotą teisinę prievartą ir apsaugos priemones.

Respublikos valstybės sienos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 92-2848; Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 11-163.

11 Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 33-1250.

12 Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 41-1162.

13 Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.

Pateikdami teisėsaugos institucijų sąvoką bei joms būdingus bruožus, mes atskleidėme teisinį pagrindą, kuriuo vadovaudamiesi galėsime priskirti arba nepriskirti atitinkamą teisėsaugos funkcijas vykdančią instituciją prie teisėsaugos institucijų sistemos. Taip pat galėsime atsakyti ir į šiame darbe keliamą klausimą, ar teismai gali būti teisėsaugos institucijų sistemos dalis.

2. Teisminės valdžios statuso ir jos vykdomo teisingumo santykis

2.1. Teismo priskyrimo teisėsaugos institucijų sistemai klausimas

Vienas ypač aktualių, painių ir ginčytinų klausimų, susijusių su teisėsaugos institucijų sąvoka bei sistema, yra teisingumą vykdančių ir kitų teisėsaugos sistemos institucijų santykis. Vieni mokslininkai apskritai teismo nelaiko teisėsaugos institucija, kiti teigia, kad teismas yra teisėsaugos institucija. Todėl sprendžiant, ar teismą priskirti prie teisėsaugos institucijų sistemos, būtina atitinkama mokslinė teisinė argumentacija.

Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnyje, teismas yra viena iš trijų mūsų valdžios rūšių¹⁴. Ši konstitucinė nuostata gali būti suvokiama taip, kad teismas būdamas valdžia neturėtų būti traktuojamas kaip teisėsaugos institucija, kadangi jis įgyvendina tik teisminę valdingojo pobūdžio valdžią. Esant tokiai konstitucinei nuostatai, kai kurie autoriai nelaiko teismo teisėsaugos institucija. Nuomonės dėl teismų priskyrimo prie teisėsaugos institucijų labai skirtingos ir užsienio šalyse¹⁵. Nurodoma, pavyzdžiui, kad priskyrus būtų apribota teismo funkcijos ir tai trukdytų jam sėkmingai nagrinėti netgi kriminalines bylas.

Taip pat ne visi mūsų šalies autoriai palaiko šią nuomonę. Štai G. Švedas taip pat nelaiko teismo teisėsaugos institucija¹⁶. Nagrinėdamas baudžiamąją politiką ir ją formuojančius veiksnius jis kalba apie teismų ir teisėsaugos institucijų veiklos reikšmę šiai politikai taip atskirdamas teismą nuo teisėsaugos institucijų sąvokos ir sistemos. Tokios pozicijos laikosi ir S. L. Dekteriovas teigdamas, kad teismas negali būti suvokiamas kaip teisėsaugos institucija pirmiausiai dėl to, jog jis yra viena iš valdžios rūšių, taip pat dėl to, jog jis kartu su įstatymų leidžiamąja ir vykdomąja valdžia atlieka būtent teisėsaugos institucijų teisminės valdžios kontrolės funkcijas.¹⁷ Be to, autorius pabrėžia, kad teisminė valdžia apskritai yra tarpininkas tarp kitų dviejų valdžių, t. y. tarp įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios¹⁸. Yra autorių, kurie, atvirkščiai, teismą, nors ir sudarantį teisminę valdžią, suvokia kaip teisėsaugos instituciją priskirdami jį prie šių institucijų sistemos. D. Žilinskas teigia, kad teisingumo vykdymas yra organiška teisėsaugos da-

14 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33–1014; Дегтярев, С. Л. Реализация судебной власти в гражданском судопроизводстве. Москва, 2007, с. 3. [Realisation of Judicial].

15 Werle, G. *Völkerstrafrecht*. (International Criminal Law). Mohr Siebeck Publisher, 2003, p. 553.

16 Švedas, G. Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai. *Teisė*. 2006, 59.

17 Дегтярев, С. Л., *op. cit.*

18 *Ibid.*, c. 91–93.

lis¹⁹. Vadinas, autorius teismą suvokia esant teisėsaugos institucijų sistemos dalimi. V. M. Semionova ir V. A. Baidukova kalbėdamos apie teisėsaugos institucijų sąvoką teigia, kad terminas „teisma“ gali būti vartojamas keliais aspektais: 1. kaip konkrečios teritorijos teisma; 2. kaip valstybinės teisminės sistemos dalis; 3. kaip teisingumo vykdymas konkrečioje byloje; 4. kaip teisėsaugos institucija²⁰. Šie autoriai taip pat laiko teismą teisėsaugos institucijų sistemos dalimi. J. A. Dmitrijevas ir M. A. Šapkinas teigia, kad teisėsaugos institucijos yra, pavyzdžiui, teismai, prokuratūra, milicija. Be to, autoriai teigia, kad vykdyti teisingumą – ypatinga užduotis teisėsaugos institucijų sistemoje²¹. Taigi autoriai tiesiogiai įvardija teismą esant teisėsaugos institucija. Esant mokslinių argumentų įvairovei, sprendžiant teismo priklausomumo teisėsaugos institucijų sistemai klausimą būtina pažvelgti į teismo statuso ir teisėsaugos institucijų santykį.

2.2. Teismui kaip teisėsaugos institucijai būdingi požymiai

Pirmas mūsų pateiktas teisėsaugos institucijoms būdingas bruožas yra nuolatinė neterminuota teisėsaugos veikla. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 111 straipsnyje įvardytos teismų rūšys²². Jau pačioje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje teismų, kaip institucijos, įtvirtinimas rodo teismo nuolatinį neterminuotą pobūdį. Šią konstitucijos nuostatą atkartoja ir Teismų įstatymo 12 straipsnis²³. Tai reiškia, kad tik teismai mūsų valstybėje sukurti vykdyti teisingumą. Jokia kita institucija to daryti negali. Vadinas, teismų, vykdančių teisingumą, negali niekas pakeisti. Taigi jų veikla nuolatinė, neterminuota, būdinga kitoms teisėsaugos institucijoms.

Antras teisėsaugos institucijoms būdingas bruožas – veiklos politinis neutralumas, arba veiklos depolitizavimas. Konstitucijos 113 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad teisėjas negali dalyvauti politinių partijų ir kitų politinių organizacijų veikloje²⁴. Šią konstitucinę nuostatą atkartoja ir Teismų įstatymo 43 straipsnis²⁵. Tokia nuostata, būdinga ir kitoms teisėsaugos institucijoms, turi reikšti, kad teismai vykdydami teisingumą yra apsaugoti nuo dalyvaujančiųjų teismo posėdžiuose jiems politinių simpatijų ir antipatijų. Teisėjai savo veikla būdami politiškai neutralūs nėra suvaržyti politinių išipareigojimų. Dėl to teisėsaugos institucijoms būdingas politinis neutralumas taip pat yra būdingas ir teismams.

Dar vienas teisėsaugos institucijoms būdingas bruožas yra teisingumo siekis. Tai atspindėta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje, įtvirtinančiame nuostatą, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai²⁶. Ši konstitucinė nuostata taip

19 Žilinskas, D. Kai kurie Lietuvos teisėsaugos institucijų bruožai ir veiklos principai. *Jurisprudencija*. 2006, 5(83): 49.

20 Семенова, В. М.; Байдукова, В. А. Правохранительные органы Российской Федерации. [Law Institutions of Russian Federations]. [Law Institutions of Russian Federations]. Москва, 2006, c. 24.

21 Dmitrijev, J. A.; Šapkin, M. A., c. 20–21.

22 Lietuvos Respublikos Konstitucija.

23 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 17-649.

24 Lietuvos Respublikos Konstitucija.

25 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas.

26 Lietuvos Respublikos Konstitucija.

pat yra atkartota ir Teismų įstatymo 1 straipsnyje. Dėl to siekis vykdyti teisingumą, prie kurio prisideda ir kitos teisėsaugos institucijos padėdamos teismui vykdyti teisingumą, taip pat yra vienas pagrindinių teismo veiklai būdingų bruožų.

Kitos teisėsaugos institucijoms būdingos ypatybės yra asmeninio dalykinio pobūdžio. Tai darbuotojų profesinis teisinis išsimokslinimas, kvalifikacija, darbo stažas, patirtis, nepriekaištinga reputacija. Vadovaujantis Teismų įstatymo 51 straipsniu, teisėju gali būti skiriamas nepriekaištingos reputacijos Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą – teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą), atitinkantis įstatymų nustatytus reikalavimus, būtinus išduodant asmens patikimumo pažymėjimą arba leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, pateikęs sveikatos pažymėjimą, turintis ne mažesnę kaip penkerių metų teisinio darbo stažą ir išlaikęs pretendentų į teisėjus egzaminą²⁷. Tokie reikalavimai būdingi ir kitoms teisėsaugos institucijoms, taip pat būdingi ir teismams. Palyginę teisėsaugos institucijoms būdingiausias ypatybes matome, kad teismas, kaip institucija, visiškai atitinka visus teisėsaugos institucijoms būdingus bruožus ir dėl to galėtų būti vadinamas teisėsaugos institucija bei siejamas su šių institucijų sistema. Tačiau kaip teisiškai įvertinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą teismo valdžios statusą, kuriuo remdamiesi minėti mokslininkai G. Švedas²⁸ ir S. L. Dekteriovas²⁹ nepripažįsta teismo esant teisėsaugos institucija. Jei teismas yra valdžia, tai jis, šių mokslininkų manymu, negali būti vadinamas teisėsaugos institucija.

Gilindamiesi į teisinius argumentus prieiname prie išvados, jog teiginys, kad teismai ir teisminė valdžia apskritai būdama viena iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos reglamentuotos valdžios rūšių, negalėtų būti vadinama teisėsaugos institucija, ir tai neturėtų būti suprantama vien siaurąja prasme. Juk įgyvendindama teisę institucija tik tada galės užtikrinti žmogaus teises ir tapti teisiškai legitimu, jei ji bus viena iš valdžios rūšių (teisminės arba vykdomosios). A. Vaišvilos nuomone, įgyvendinant teisėsaugos funkcijas teisinis legitimumas galimas tik tuo atveju, jei turima valdžia. Nagrinėdamas vienos iš teisėsaugos institucijų – policijos – statusą ir funkcijas jis teigia, kad policija tik tada galės vykdyti savo funkcijas ir tapti veiksminga paslauga, jei ji bus valdžia³⁰. Sutinkant su profesoriaus argumentais ir pritaikius analogiją galima teigti, kad teismas taip pat galės veiksmingai atlikti savo funkcijas įgyvendindamas teisingumą ir tapti teisėsaugos institucijų sistemos dalimi tik tada, jei turės valdžios statusą. Akivaizdu tai, kad teisminė valdžios institucija taip pat negalėtų atlikti teisingumo vykdymo funkcijų pirmiausiai dėl to, jog neturėtų visuotinio legitimumo, t. y. jos sprendimai nebūtų privalomi vykdyti visiems. Vadinasi, kai kurių autorių teiginys, kad teismas kaip valdžios institucija negali būti vadinamas teisėsaugos institucija, nėra pakankamai teisiškai argumentuotas.

27 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas.

28 Švedas, G.

29 Дегтярев, С. Л., с. 91–93.

30 Vaišvila, A. Policija – valdžios ir paslaugos vienovė. *Lietuvos policijos akademijos mokslo darbai*. 1997, 6: 159–160.

Remdamiesi anksčiau minėtais mokslininkų teiginiais ir aptardami teismo kaip valdžios bei teisėsaugos funkcijas atliekančios institucijos priskyrimo prie teisėsaugos institucijų sistemos argumentus, turėtume atkreipti dėmesį ir į šių teisingumą vykdančių institucijų funkcijų paskirtį. Minėta paskirtis, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija ir LR Teismų įstatymu, aiškiai asocijuojasi su šių institucijų atitiktimi teisėsaugos institucijų sąvokai bei sistemai. Taip pat būtina atkreipti dėmesį į tai, kad pagrindinė teismų paskirtis yra saugoti teisę, t. y. rūpintis, jog ji nebūtų pažeidžiama. Teisės apsauga – tai ir teisės įgyvendinimas socialinių santykių sferose. Teismas vykdydamas teisingumą įgyvendina pozityviąją teisę, taip ją saugo nuo bet kokių nukrypimų nuo jos normų arba pažeidimų. Dėl to į teisėsaugos institucijų sąvoką bei sistemą, be abejonės, turėtume inkorporuoti ir teisingumą vykdančias institucijas, nors, kaip jau minėta, Lietuvos Respublikos Teismų įstatyme teismas nėra įvardijamas kaip teisėsaugos institucija. Minėto Įstatymo 1 straipsnyje apsiribota trumpa nuostata, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo teismai³¹. Ir jei mes vadovaujamės prieš tai pateiktais argumentais bei tuo, kad teismui būdingi visi teisėsaugos institucijos bruožai, tai vykdyti teisingumą – viena svarbiausių ir pagrindinių valstybės teisėsaugos funkcijų. Taigi kartu teismas tampa pagrindine teisėsaugos institucija. Papildant mūsų analizės teiginį, kad teismai taip pat turi pagrindines teisėsaugos institucijoms būdingas ypatybes, galima paminėti ir 2008 m. gegužės 28 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimą byloje Nr. 39/06. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą, kad teismai vykdydami teisingumą turi ne tik remtis ikiteisminio tyrimo institucijų surinkta bylos medžiaga, bet, jei jos trūksta arba ji yra nepakankama teisingumui byloje nustatyti, patiems atlikti ikiteisminio tyrimo institucijų funkcijas papildant turimą medžiagą konkrečioje byloje, t. y. teismai atlikdami teisėsaugos funkcijas patys renka įrodymus, o prireikus skiria ekspertą arba specialistą. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad rajonų (miestų) apylinkių teismai (apylinkių teismų teisėjai) esant būtinumui veikia kaip bylas nagrinėjantys organai (pareigūnai)³². Tokiu Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimu teismas faktiškai yra priskiriamas prie kitų teisėsaugos veiklą atliekančių institucijų, taip pat ir prie teisėsaugos institucijų sistemos.

2.3. Konstitucinio Teismo kaip institucijos santykis su teisėsaugos institucijų sąvoka bei sistema

Nagrinėdami bendrosios bei specialiosios kompetencijos teismų santykį su teisėsaugos institucijų sąvoka bei jų sistema, mes turėtume kalbėti ir apie Konstitucinio Teismo vietą šioje teisėsaugos institucijų sistemoje. Ar Konstitucinį Teismą, kaip ir bendrosios bei specialiosios kompetencijos teismus, mes galėtume vadinti teisėsaugos institucija ir priskirti jį šiai sistemai? Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad Konstitucinis Teismas garantuoja Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą nustatyta tvarka sprendamas, ar įstatymai ir

31 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas.

32 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 256 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 62-2353.

kiti Seimo priimti aktai neprieštarauja Konstitucijai, taip pat ar Respublikos Prezidento bei Vyriausybės aktai neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams³³. Jau minėti autoriai J. A. Dmitrijevas ir M. A. Šapkinas, nagrinėdami klausimus, susijusius su konstitucinio teismo vieta teisėsaugos institucijų sistemoje, teigia, kad konstitucinio teismo paskirtis yra vykdyti konstitucinę kontrolę³⁴. Autoriai konstitucinę kontrolę suvokia kaip teisėsaugos veiklą, o ją atliekančią instituciją – kaip teisėsaugos instituciją. Nagrinėdami šiuos klausimus jie teigia, kad konstitucinė kontrolė yra ypatinga veikla teisėsaugos institucijų sistemoje³⁵. Taigi autoriai net neabejoja, kad konstitucinis teismas gali būti vadinamas teisėsaugos institucija ir priklausyti teisėsaugos institucijų sistemai. Kiti mokslininkai, tokie kaip V. M. Semionova ir P. O. Baidukova, teigia, kad konstitucinis teismas yra konstitucinės kontrolės teisminė institucija, vykdanči teisminę valdžią³⁶. Šie autoriai Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą suvokia kaip teisminę instituciją. Tą jie parodo teigdami, kad konstitucinis teismas, nors ir atlieka konstitucinę kontrolę, tačiau jis, kaip ir bet kuris kitas teismas, vykdo teisingumą ir priklauso teismų sistemai³⁷. Šių autorių teiginiai ne tokie kategoriški kaip minėtų J. A. Dmitrijevo ir M. A. Šapkino, nedviprasmiškai teigiančių, kad konstitucinis teismas yra teisėsaugos institucija. Tačiau šie autoriai konstitucinį teismą suvokia kaip teisingumą vykdančią instituciją, esančią teismų sistemos dalimi. S. L. Dekteriovas kalbėdamas apie teisminę valdžią bei teismų sistemą konstitucinį teismą taip pat sieja su teisingumo vykdymu bei teismine valdžia ir teigia, kad teisminę valdžią sudaro vieninga organizuota struktūra, į kurią įeina bendrosios kompetencijos teismai, arbitražiniai teismai bei konstitucinis teismas³⁸. Be to, autorius yra tos nuomonės, kad teisminei sistemai taip pat priklauso ir konstitucinis teismas.³⁹ M. B. Smolenskis ir D. P. Baranovas teigia, kad konstitucinis teismas – konstitucinės kontrolės teisminė institucija, savarankiškai ir nepriklausomai vykdanči teisminę valdžią⁴⁰. Autorius taip pat teigia, kad konstitucinis teismas vykdo teisingumą⁴¹. Visi mūsų išvardyti mokslininkai, išskyrus I. A. Dmitrijevą ir M. A. Šapkiną, konstitucinį teismą laiko teisingumą vykdančia institucija bei traktuoja ją kaip teisminę valdžią tiesiogiai vengdami pavadinti konstitucinį teismą teisėsaugos institucija. P. Kuonis ir V. Nekrošius kalbėdami apie įvairias teisėtumą bei teisingumą vykdančias institucijas, taip pat ir apie teismus, juos priskiria prie teisingumą vykdančios valdžios, vengdami minėti teismų santykį su teisėsaugos institucijų sąvoka bei sistema. Nagrinėdami Konstitucinio Teismo veiklą autoriai ne tik nemini jo santykio su teisėsaugos institucijų sąvoka bei sistema, bet ir vengia pabrėžti, kad tai yra teismas, turintis teisminę valdžią⁴². Tačiau tiesio-

33 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 6-120.

34 Дмитриев, Ю. А.; Шапкин, М. А., с. 136.

35 *Ibid.*, p. 14.

36 Семенова, В. М.; Байдукова, В. А., с. 128.

37 *Ibid.*, p. 129.

38 Дегтярев, С. Л., с. 93.

39 *Ibid.*, p. 93.

40 Баранов, Д. П.; Смоленский, М. Б. Адвокатское право. [Law of Defensor]. Москва, 2008. с. 194.

41 *Ibid.*, p. 194.

42 Kuonis, P.; Nekrošius, V. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius. 2001, p. 29–63.

giai konstitucinį teismą su teisėsaugos institucijų sąvoka bei sistema sieja tik minėti J. A. Dmitrijevas ir M. A. Šapkinas. Analizuodami Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymą matome, kad tai savarankiškas ir nepriklausomas teismas, teisminę valdžią įgyvendinantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Konstitucinio Teismo įstatymų nustatyta tvarka⁴³. Jei nagrinėdami bendrosios ir specialiosios paskirties teismų funkcijas, taip pat kompetenciją mes pateikėme būdingas teisėsaugos institucijoms ypatybes bei atitinkamus teisinius argumentus, siedami juos su teisėsaugos institucijų sąvoka ir sistema, tai logiška, kad ir Konstitucinį Teismą, jei jis yra priskiriamas prie teisingumo vykdymo institucijų, taip pat turėtume sieti su minėta sąvoka bei sistema.

Tačiau galutinę išvadą sprendžiant Konstitucinio Teismo priskyrimo teisminei institucijai klausimą 2006 m. birželio 6 d. byloje Nr. 12/06 pateikė pats Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, pripažindamas Konstitucinį Teismą teismine teisingumo vykdymo institucija⁴⁴.

Be to, Konstitucinis Teismas kaip ir bendrosios bei specialiosios kompetencijos teismai, atitinka visus teisėsaugos institucijų sistemai būdingus bruožus. Dėl to Konstitucinis Teismas taip pat turėtų būti siejamas su teisėsaugos institucijų sąvoka ir sistema.

Išvados

1. Teisėsaugos institucijos, palyginti su kitomis teisėsaugos funkcijas vykančiomis institucijomis, turi išskirtinius, tik joms būdingus bruožus, skiriančius jas nuo kitų šias funkcijas vykančių institucijų.

2. Teismai atitinka teisėsaugos institucijoms būdingus bruožus, o teisminės valdžios statusas ne tik neatskiria teismų nuo teisėsaugos institucijų sistemos, bet, priešin-

43 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas.

44 Teismo, kaip valstybės valdžios institucijos, teisminę prigimtį rodo: Konstitucinio Teismo pavadinimas (Konstitucinis Teismas Konstitucijoje neatsitiktinai yra įvardytas kaip Teismas. Konstitucijos kūrėja – Tauta jį traktavo kaip teisminę instituciją); Konstitucinio Teismo formavimo tvarka (Konstitucinis Teismas, kaip ir kitos teisminės valdžios institucijos, yra formuojamas remiantis ne politiniais, bet profesiniais motyvais); Konstitucinio Teismo teisėjų veiklos principai ir garantijos (Konstitucinio Teismo teisėjai, eidami savo pareigas, yra nepriklausomi nuo jokios valstybinės institucijos, asmens arba organizacijos ir vadovaujasi tik Konstitucija; Konstitucinio Teismo teisėjams taikomi darbo ir politinės veiklos apribojimai, numatyti teismų teisėjams); Konstitucinio Teismo funkcija – konstitucinė teisminė kontrolė; pagal Konstitucijos 106 straipsnį Konstitucinio Teismo veiklą gali inicijuoti tik tam tikri subjektai ir tik laikydamiesi Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytų taisyklių; konstitucinės justicijos bylą Konstitucinis Teismas nagrinėja laikydamasis konstitucinės teisenos (t. y. teismo proceso) taisyklių, kurias pagal Konstitucijos 102 straipsnio 2 dalį nustato Konstitucinio Teismo įstatymas); Konstitucinio Teismo sprendimų teisinė galia (jais gali būti sustabdytas teisės aktų galiojimas, nutrauktas teisės aktų taikymas, jie priimami valstybės vardu ir galioja visoje šalies teritorijoje, yra galutiniai ir privalomi visoms valstybės valdžios institucijoms, visiems pareigūnams ir piliečiams). Šie Konstitucinio Teismo, kaip valstybės valdžios institucijos, bruožai patvirtina, kad tai yra specialus Teismas, užtikrinantis konstitucinį teisingumą. Tai, kad Konstituciniam Teismui yra skirtas atskiras Konstitucijos skirsnis, rodo ne šios institucijos neteisminių pobūdį, o Konstitucinio Teismo, kaip specialios teisminės konstitucinės kontrolės institucijos, reikšmę, jo ypatingą vaidmenį užtikrinant konstitucinį teisingumą.

gai, suteikia veiklos teisinį legitimumą, būtiną teisėsaugos veikloje, todėl jie turėtų būti laikomi teisėsaugos institucijų sistemos dalimi.

3. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra specialus teismas, vykdamas konstitucinį teisingumą. Jam būdingi visi teisėsaugos institucijų bruožai. Todėl Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat turėtų būti laikomas teisėsaugos institucijų sistemos dalimi.

Literatūra

- Баранов, Д. П.; Смоленский, М. Б. *Адвокатское право*. [Law of Defensor]. Москва, 2008.
- Fuller, J. R. *Criminal Justice: Mainstream and Crosscurrents*. Prentice Hall, 2005.
- Hanes, R. C.; Hanes, Sh. M. *Crime and Punishment in America*. Volume 1. Farmington Hills, MI, 2005.
- Cochrane, J.; Marsh, I.; Melville, G. *Criminal Justice: An Introduction to Philosophies, Theories and Practice*. N-Y: Routledge, 2004.
- Davies, M.; Croall, H.; Tyrer, J. *Criminal Justice - an Introduction to the Criminal Justice System in England and Wales*. Pearson Education, 2005.
- Werle, G. *Völkerstrafrecht*. (International Criminal Law). Mohr Siebeck Publisher, 2003.
- Дегтярев, С. Л. *Реализация судебной власти в гражданском судопроизводстве*. [Realisation of Judicial Court in Civil Process]. Москва, 2007.
- Дмитриев, Ю. А.; Шапкин, М. А. *Правоохранительные органы*. [Law Institutions]. Москва, 2008.
- Encyclopedia of Crime and Justice. Macmillan Reference. 2nd ed. Dressler, J. (ed.). New York, 2002.
- Fennell, P.; Harding, C.; Jörg, N.; Swart, B. *Criminal Justice in Europe: A Comparative Study*. Clarendon Press, 1995.
- Kuconis, P.; Nekrošius, V. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius, 2001.
- Sunga, L. S. *The Emerging System of International Criminal Law: Developments in Codification and Implementation*. Hague: Kluwer Law International, 1997.
- Семенова, В. М.; Байдукова, В. А. *Правоохранительные органы Российской Федерации*. [Law Institutions of Russian Federation]. Москва, 2006.
- Švedas, G. Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai. *Teisė*. 2006, 59.
- Roberson, C.; Das, D. K. *An Introduction to Comparative Legal Models of Criminal Justice*. CRC Press, 2008.
- Vaišvila, A. Policija – valdžios ir paslaugos vienvė. *Lietuvos policijos akademijos mokslo darbai*. 1997, 6.
- Žilinskas, D. Kai kurie Lietuvos teisėsaugos institucijų bruožai ir veiklos principai. *Jurisprudencija*. 2006, 5(83).
- Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. Nr. 33–1014.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 256 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 62-2353.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio pavadinimo „Konstitucinis teismas – teisminė institucija“ ir šio straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 65-2400.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 6-120.

- Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vilnius, 2007.
- Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 113-4290.
- Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 17-649.

TYPES OF OFFICES CONDUCTING LAW ENFORCEMENT FUNCTIONS AND THE PLACE OF THE COURT IN THE SYSTEM OF THESE INSTITUTIONS

Gintautas Danišauskas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The article addresses problems associated with the structure of the offices conducting law enforcement functions. In the course of the study, analysis is carried out on the structural element – the law enforcement institution. The conceptual and characteristic features of law enforcement institutions are presented. According to these features, the study examines the place of judicial power in the system of law enforcement institutions. There is an attempt to identify the role of courts in the said system, including the courts of general competence and specific competence of the Republic of Lithuania, as well as the Constitutional Court of the Republic of Lithuania.*

In order to provide a general outline of law enforcement institutions on the grounds of legal arguments, the article examines the role of offices conducting law enforcement activities both with and without the status of state institutions, their legal purpose, competence and problems of constitutional legitimacy. In the course of the study, it is reasoned that due to the present status of such offices and the scope of functions attributed them, not all of offices conducting law enforcement can be considered to be law enforcement institutions. In the course of the analysis of legal acts which regulate the activities of particular institutions, an attempt is made to argue that some offices, even those specifically created to perform law enforcement functions should not be referred to as law enforcement institutions due to their temporary and possibly politically motivated status.

In the process of creating a rule of law state and improving the work of its institutions aimed at more efficient protection of human rights, the general concept of law enforcement institutions, which have different legal status, constitutional legitimacy, legal purpose as well as different law enforcement functions, should be legally defined with precision. In the course of the investigation and analysis of the activities of institutions which are authorized to apply law and help the courts with the implementation of justice in other ways, both in practice and in theory, a more precise definition would help differentiate between law enforcement institutions and other offices conducting law enforcement functions, i.e. which institutions and according to which criteria could be called law enforcement institutions.

Keywords: *law enforcement, law enforcement functions, law enforcement institutions, implementation of law, judicial power.*

Gintautas Danišauskas, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptis: teisinė valstybė.

Gintautas Danišauskas, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Procedure, associated professor. Research interest: legal state.